

Jak využívat statistiky při budování fondu?

Jan Kříž (Masarykova univerzita)
Martin Krčál (Moravská zemská knihovna)

Olomouc, Bibliotheca academica 2022

Tradiční budování fondů

- nákup publikací dle akviziční politiky knihoven
- zohlednění knižních recenzí, reputace vydavatelů, zastoupení oborů,...
- požadavky uživatelů na specifické tituly, které jsou v souladu s akviziční politikou
- 70. léta 20. stol. - výzkumy v USA ukazují, že takto budované fondy nejsou příliš efektivní
 - např. studie Alana Kenta
 - pouze 20% knih tvoří 80% výpůjček,
 - 39,8 % knih nebylo nikdy vypůjčeno (1969-1975)

Využití statistik při akvizici

- frekvence půjčování (absenční/prezenční výpůjčky)
 - nutno omezit na období
- výzkumy a analýzy
 - doporučená literatura??? Problém: často neaktualizováno
 - co se skutečně využilo (citační analýzy)
 - přínos e-zdrojů pro výzkum - jaké zdroje byly využity při publikování recenzovaných článků
 - zohledňovat i studentské práce nebo jen výzkum?

Uživatelské potřeby

- je nutné klást větší důraz na uživatelské potřeby
- doporučení k nákupu knih (od lístků k webovým formulářům)
- výzkumy uživatelských potřeb
- povinná literatura, doporučení pedagogů (formuláře, rozhovory)
- model DDA
 - 2000 PURDUE University Libraries - akviziční program pro tištěné monografie s názvem Books on Demand, po dvou letech zkoumáno využití 800 titulů objednaných přes tento program, výsledek: hodnota takto nakoupených knih má v dlouhodobém horizontu stejný potenciál jako pořízení přes knihovníky
 - 2008 SVI ESF MU - Ohlášené knihy pro ESF s možností nákupu

Demand Driven Acquisition

- nákup e-knihy na základě požadavku čtenáře
- daný rozpočet
- uživatel vybírá tituly
- knihovník pořízení schvaluje
 - dokument je ve vlastním fondu
 - v jiné databázi univerzity
 - cenové nároky
 - předchozí požadavky čtenáře
 - ...

EBSCOhost
Collection Manager

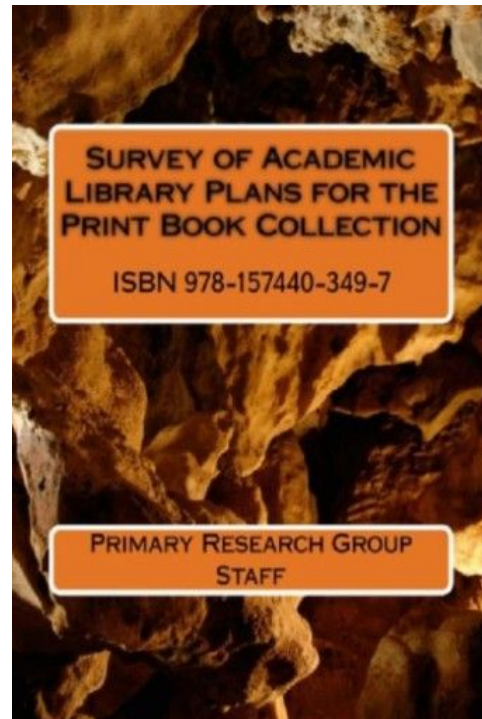
Nákupy EIZ

- využívanost databází
- cena za stažení plného textu nebo za vyhledávání
 - podíl ceny e-zdroje a počtu zobrazení FT = cena za FT
 - podíl ceny e-zdroje a počtu vyhledávání = cena za vyhledávání
 - problém
 - multioborové vs. speciální
 - kvantita vs. kvalita
- rozhovory
 - CELUS není dostatečně spolehlivý, statistiky některé knihovny sledují u sebe v XLS, dlouhodobá činnost
 - vliv covidu, specifika jednotlivých databází

Výzkum na univerzitách v USA a Kanadě (2015)

- [Survey of Academic Library Plans for the Print Book Collection](#)
- kvantitativní výzkum formou dotazníku
- 53 univerzit (veřejné i soukromé)
- výstupem studie zkoumající plány univerzit v USA a Kanadě při budování jejich tištěných fondů

Zásadní otázky výzkumu

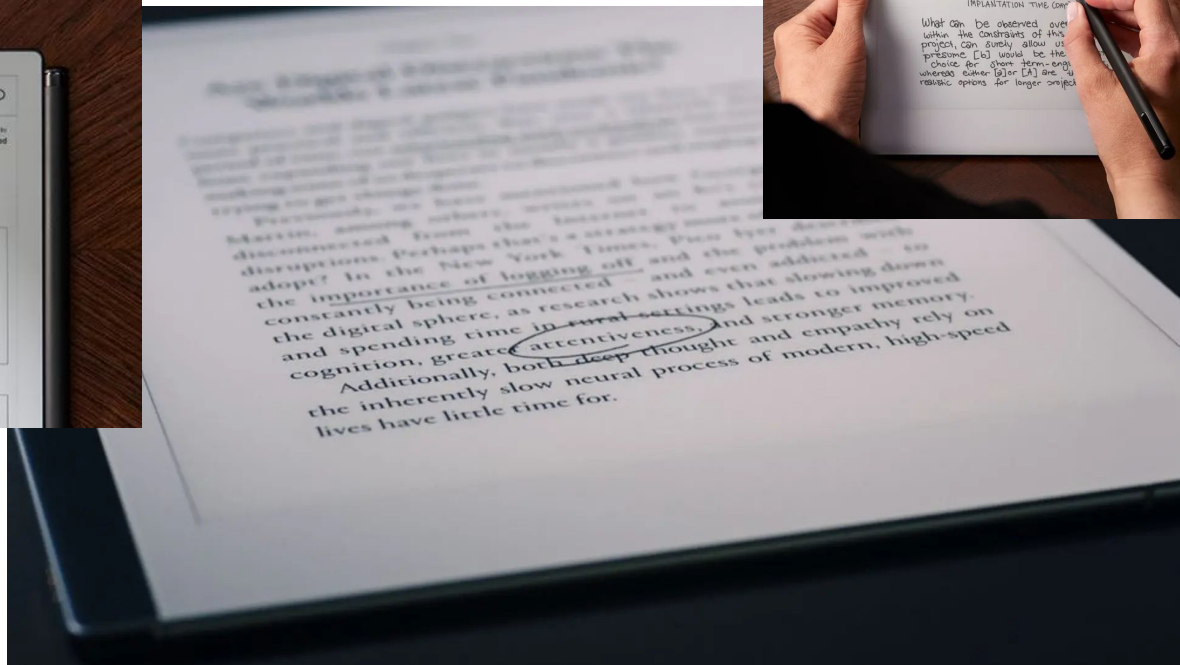
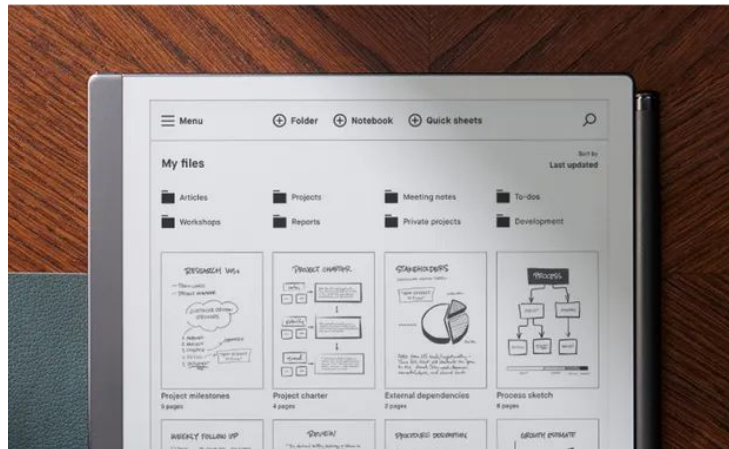
- Jak se mění fyzické fondy univerzitních knihoven?
- Jakou roli hrají MVS při vyřazování?
- Jsou vyřazené knihy digitalizovány?
- Pokud se koupí e-kniha, pořídí se také v tištěné podobě?
- Jaké procento knih se ročně vyřadí?
- Využívají se kvantitativní modely pravděpodobného užití při budování fyzických fondů?
- Jaké faktory se nejvíce berou v úvahu při pořizování dokumentů?
- Je rozdíl mezi akademickými knihovnami při nákupu tištěných a e-knih?

Nahrazují e-knihy jejich tištěné verze

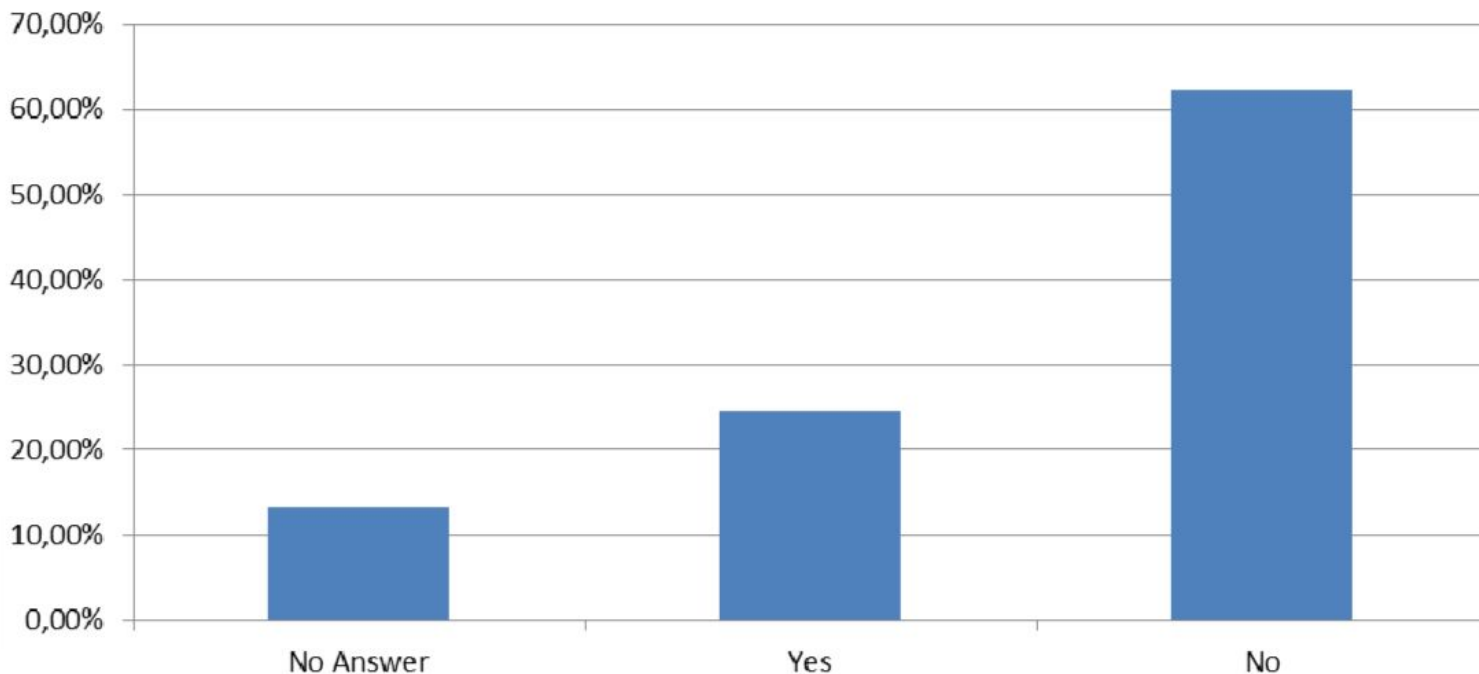
- liší se knihovna od knihovny
- často knihovny uvádějí, že ne
- argumentace
 - komfort pro čtenáře
 - neumějí s e-knihami pracovat
 - čtenáři preferují klasické knihy
- výjimkou jsou výzkumné knihovny (research libraries)
- pokud je e-kniha, pak se obvykle tištěná nekupuje
- chybí komfortní rozhraní pro práci s e-knihou?

reMarkable2

Zjišťují knihovny u svých uživatelů preference ve vztahu tištěné vs. e-dokumenty?

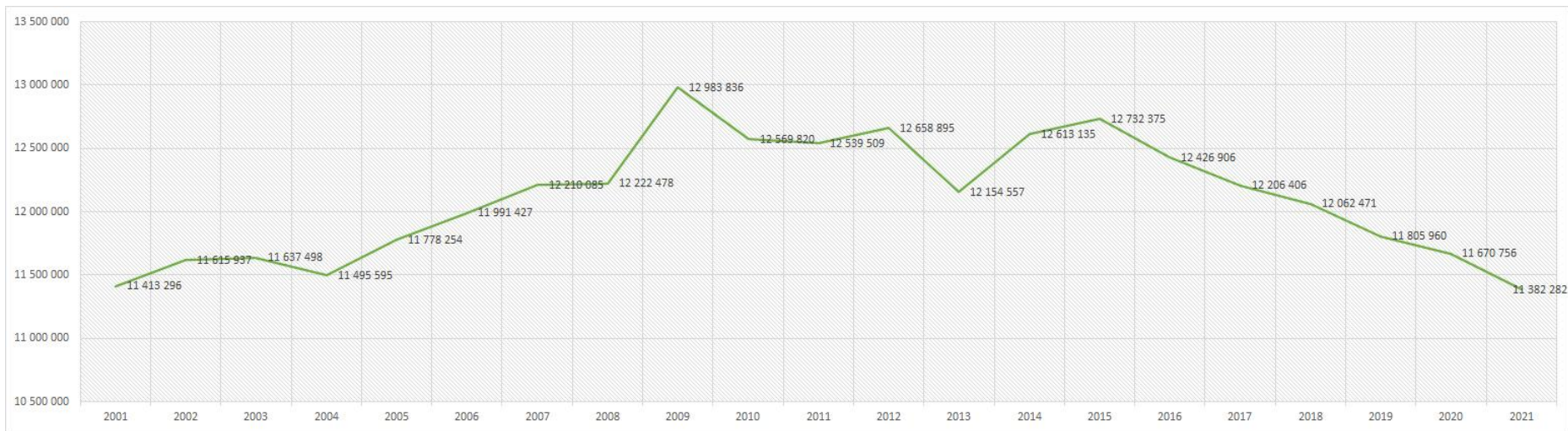

Využití systému Statistické výkazy knihoven AKVŠ

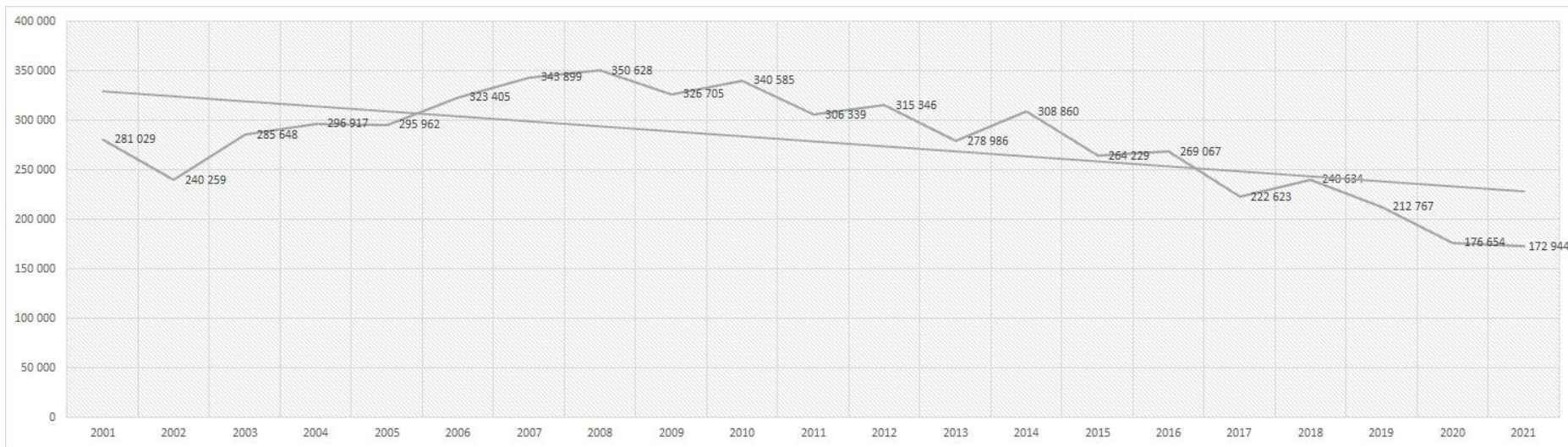

Velikost fyzických fondů 2001-2021

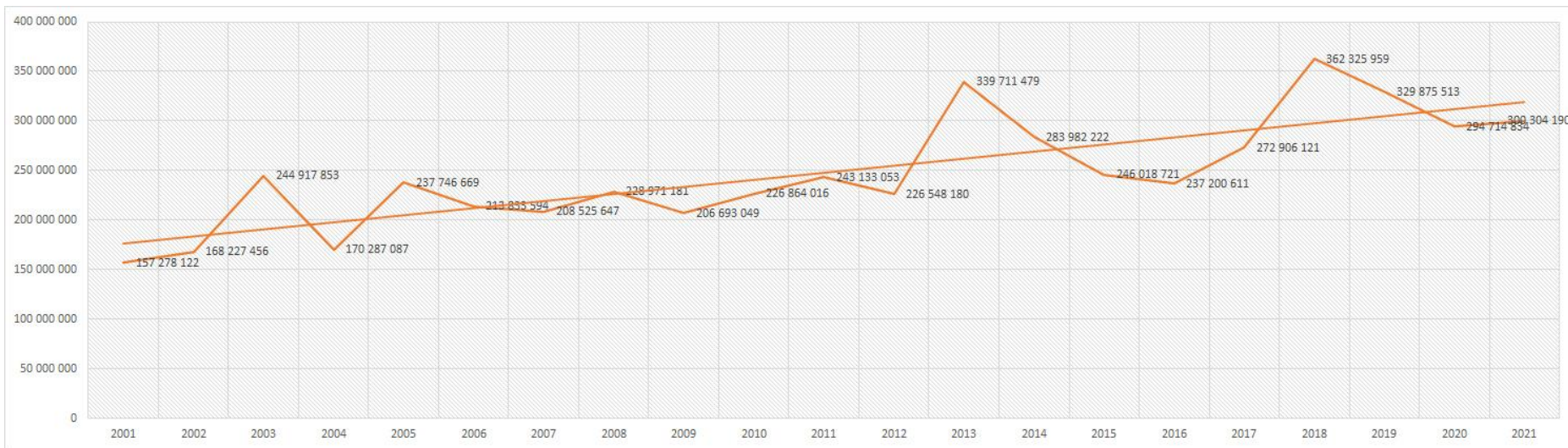

Počty přírůstků 2001-2021

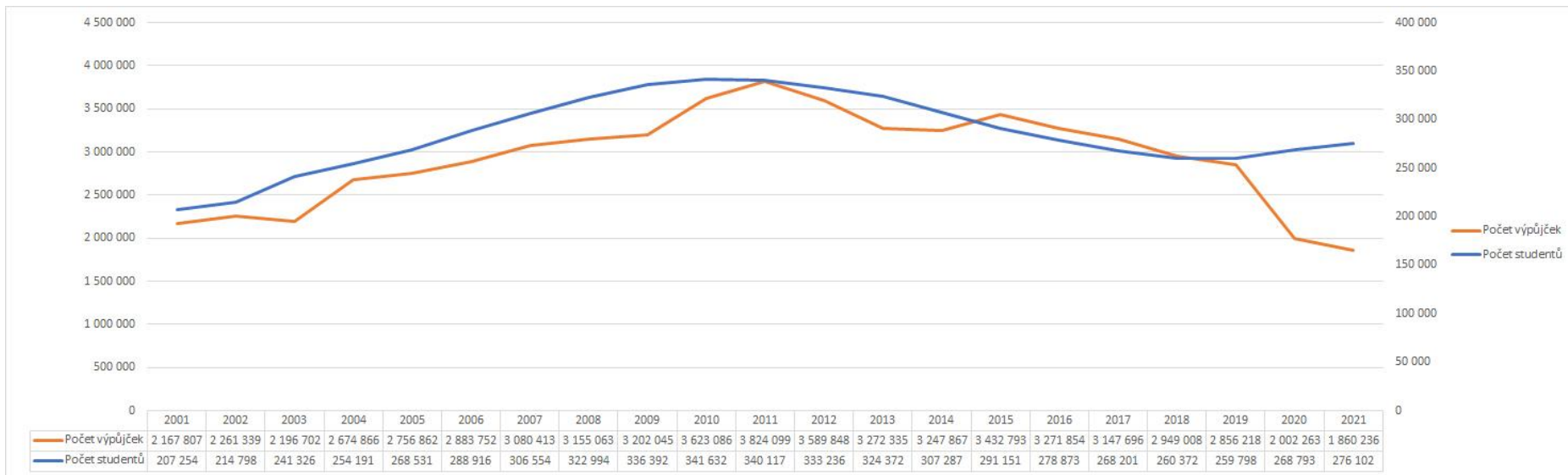

Náklady na akvizici 2001-2021

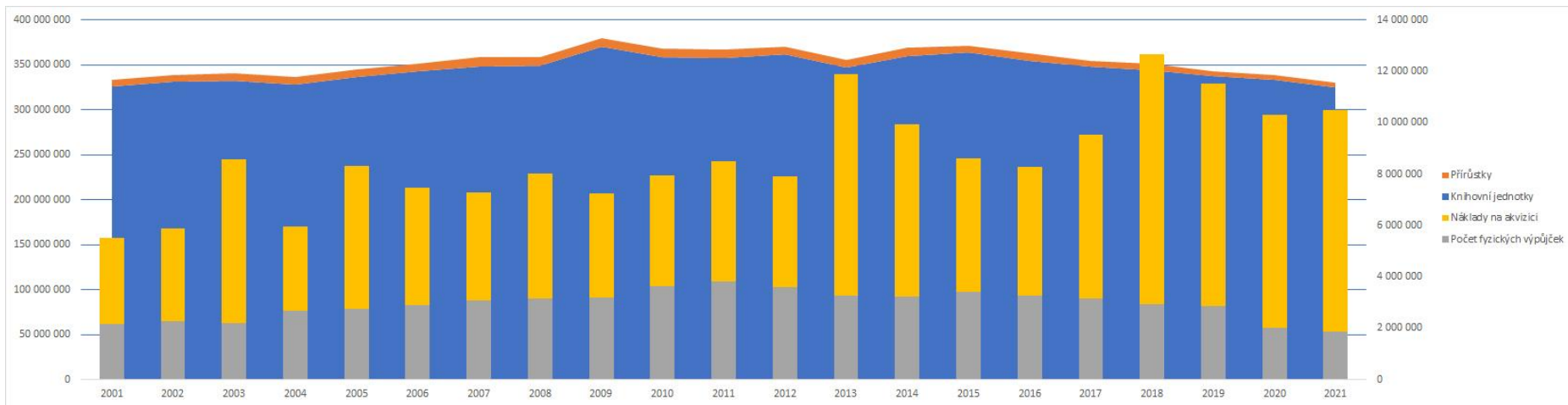

Počet studentů a počet výpůjček

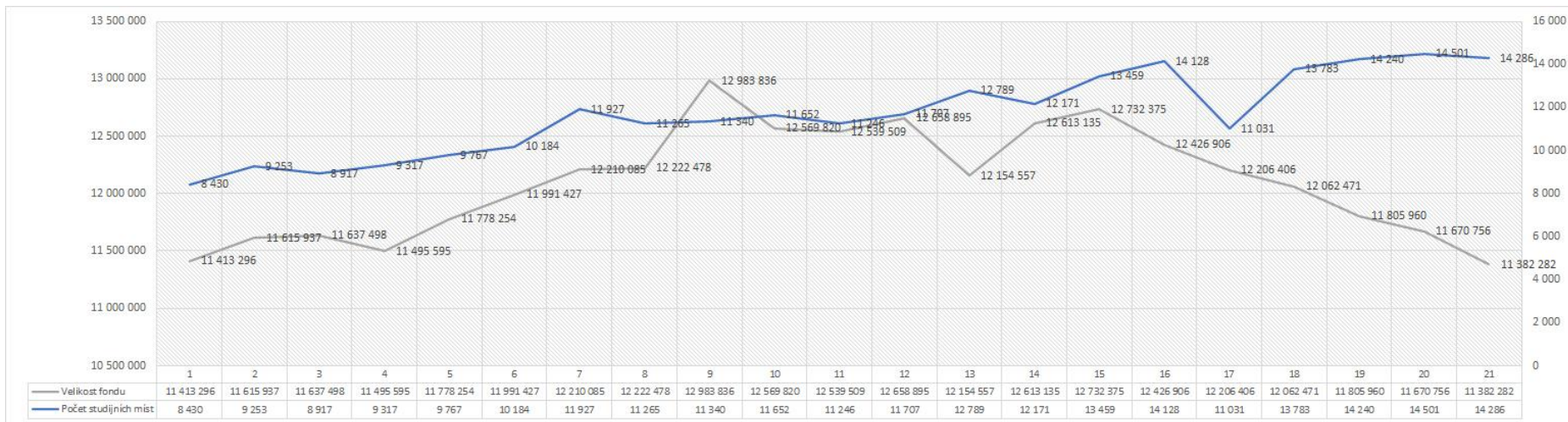

Další data z knihoven

Další data z knihoven

Náklady na akvizici tištěných a elektronických dokumentů

- aktuálně nezjistíme
- nutno rozdělit akvizici tištěných a e-dokumentů
- anketa mezi univerzitami = ano, mělo by to jít rozdělit
- většina e-zdrojů jde nyní přes Czechelib

Zdroje

- Kont, Kate-Riin. Demand-Driven E-book Program in Tallinn University of Technology Library: The First Two Years of Experience with the EBL Platform. *Slavic & East European Information Resources*, Jan-Jun2016, 17(1/2): 36-67. DOI: 10.1080/15228886.2016.1171085
- Trueswell, R. L. Some Behavioral Patterns of Library Users: The 80/20 Rule. *Wilson Library Bulletin*, 43 (1969): 458–61
- Allen Kent et al. *Use of Library Materials: The University of Pittsburgh Study*. New York: Marcel Dekker, 1979.